

Nr 50.

Av herr **Kvarnzeli****us**, med förslag till förordning angående inskränkningar i fråga om tillverkning och försäljning av rusdrycker.

Med anledning av kungl. proposition beslöt 1915 års riksdag sådan ändrad lydelse av brännvins- samt vin- och ölförsäljningsförordningarna, att Kungl. Maj:t må kunna meddela förbud mot detaljhandel med brännvin eller försäljning av vin eller öl eller föreskriva inskränkning i dylik handel eller försäljning, därest sådan åtgärd finnes nödig vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande. Med stöd härav har Kungl. Maj:t upprepade gånger — genom kungörelserna den 15 februari och 3 november 1916 samt den 25 maj, 22 september och 31 december 1917 — lämnat föreskrifter om inskränkningar uti handeln med rusdrycker. I allmänhet har Kungl. Maj:t för varje ny kungörelse skärpt ifrågavarande inskränkningar. Dessa inskränkningar i förening med de åtgärder, som på grund av födoämnesbristen vidtagits i syfte att väsentligt inskränka eller förhindra tillverkningen av brännvin och malt-drycker, har åstadkommit ett väsentligt förbättrat nykterhetstillstånd, något som, bland annat, framgår av den betydande minskning i antalet fylleriförseelser, som ägt rum.

Inskränkningarna i fråga om detaljhandeln med brännvin hava särskilt varit av ingripande natur och gå väsentligt längre än de inskränkande bestämmelser, som av riksdagen antagits beträffande denna handel genom den med ingången av år 1919 i kraft trädande förordningen angående försäljning av rusdrycker.

Enligt den till 1918 års utgång gällande kungörelsen den 22 september 1917 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med

brännvin samt försäljningen av vin eller öl — här nedan kallad restriktionskungörelsen — må brännvin icke utminuterat till någon i större myckenhet än *två liter i kalenderkvartalet*; brännvin må icke utminuterat till den, som icke fyllt 25 år, och ej heller till den, som veterligen åtnjuter *understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt*. Till jämförelse härmed må erinras, att enligt den nya rusdrycksförsäljningsförordningen dels spritdrycker ej må till någon utminuterat i större myckenhet än *fyra liter i kalendermånaden*, dels åldersgränsen är 21 år, dels ock understödstagare icke äro uttryckligt avstängda från inköpsrätt. Enligt restriktionskungörelsen kan bolag icke lämna medgivande till inköp av mera än den fastställda inköpskvantiteten, under det att enligt rusdrycksförsäljningsförordningen bolag må kunna, efter därom skriftligen gjord framställning och om särskilda skäl föreligga, medgiva köpare rätt att för visst tillfälle inköpa mera än fyra liter i kalendermånaden.

Vidkommande utskänkningen av brännvin stadgas i restriktionskungörelsen, att dylik utskänkning icke må äga rum före klockan 12 middagen, att brännvin må utskänkas allenast åt gäst, som å utskänkningssället vid samma besök intager eller omedelbart förut därstädes intagit verklig måltid bestående av lagad mat till ett pris, då det gäller utskänkning av egentligt brännvin, av minst 75 öre och, då det gäller utskänkning av annat slag av brännvin, av minst 1 krona 50 öre samt att åt samma gäst ej må utskänkas mer än 15 centiliter brännvin, därav högst 5 centiliter egentligt brännvin; dock må åt gäst utskänkas högst $\frac{1}{6}$ liter punsch, vilken myckenhet skall anses motsvara 7 $\frac{1}{2}$ centiliter brännvin av annat slag, när sådant vid samma besök förtäres. Enligt rusdrycksförsäljningsförordningen må utskänkning av spritdrycker icke äga rum före klockan 12 middagen samt under sön- och helgdagar ävensom före klockan 3 eftermiddagen å andra dagar endast vid måltider åt spisande gäster. I övrigt må spritdrycksutskänkningen äga rum även utan samband med måltid. Restriktionskungörelsen är sålunda betydligt strängare än rusdrycksförsäljningsförordningen, då nämnda kungörelse icke medger utskänkning annat än i samband med måltidsservering samt närmare angiver beskaffenheten av måltid vid vilken utskänkning må äga rum, på grund varav en noggrann och mera likformig tillämpning möjliggöres.

Det närmast liggande motivet till ifrågavarande inskränkningar i fråga om utminuteringen och utskänkningen av brännvin har otvivelaktigt varit, att det ansetts önskvärt att reglera brännvinsförsäljningen så, att den synnerligen knappa tillgången skulle räcka under en längre

period. Den kvantitet brännvin, som fanns tillgänglig den 1 juni 1917, skulle, därest inskränkningarna icke vidtagits, hava täckt allenast 3 à 3 $\frac{1}{2}$ månaders förbrukning, men är beräknad att räcka intill den 1 oktober 1918 eller under 16 månader; i enlighet härmed skulle förbrukningen genom restriktionerna hava nedbringats till mellan $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{5}$ av förbrukningen under år 1916. Emellertid torde, trots restriktionerna, denna kraftiga konsumtionsminskning icke hava åvägabragts, därest icke restriktionerna kompletterats genom ett ransoneringsystem, som tvingat brännvinsförsäljarna att iakttaga den största varsamhet vid utlämningen av brännvin. Till grund för ifrågavarande ransonerings har i allmänhet lagts 1916 års försäljning; dock har i fråga om bolagets utminuterings av brännvin antalet utställda motböcker i medio av november 1916 varit normgivande. Brännvinstillgången har uppdelats på de fyra olika huvudslagen av rörelse (bolagens egen utminuterings och utskänkning samt överlåten utminuterings och överlåten utskänkning) och inom varje huvudslag av rörelse har fördelning på varje försäljare skett enligt nyss angivna grunder. I fråga om utminuterings har ransonerings ägt rum kvartalsvis, så att varje försäljare äger för kalenderkvartalet utminutera en viss angiven myckenhet. Härigenom har ett kraftigt stöd lämnats åt bestämmelsen om utminuteringsmaximum, en bestämmelse, som bolagen kunnat motverka — och vid ransonerings tidens början också motverkade — genom utställande av nya motböcker i stor omfattning på flera medlemmar av samma hushåll. Genom ransonerings hålles i själva verket förbrukningen utminuteringsvis nere vid en viss på förhand bestämd kvantitet. Ännu större betydelse har ransonerings visat sig hava i fråga om utskänkningen av brännvin. Därest tillgången på brännvin vore obegränsad, skulle det nämligen vara förenat med betydande svårigheter att upprätthålla en effektiv tillämpning av restriktionsbestämmelserna. Med den nuvarande knappa tillgången på brännvin, av vilken utskänkingsinnehavarna erhålla en viss myckenhet för varje månad, uppstår ett intresse för dessa innehavare att tillse restriktionsbestämmelsernas noggranna tillämpning. På grund av dessa bestämmelser har också en djupgående omläggning ägt rum i fråga om utskänkingsrörelsens ekonomi, enär den starkt minskade inkomsten å brännvinsförsäljningen hos utskänkingsinnehavarna framkallat ett intresse att öka omsättningen av mat och alkoholfria drycker. Denna omständighet har i sin tur bidragit till åstadkommande av nykterhet och ordning å utskänkingsställena, som från att i allmänhet hava haft

till huvudsyfte en omfattande utskänkningsrörelse blivit matserveringsställen med en mycket begränsad utskänkning.

De med hänsyn till den knappa brännvinstillgången vidtagna restriktionsåtgärderna beträffande brännvinsförsäljningen hava haft ur nykterhetssynpunkt synnerligen betydelsefulla verkningar. Då brännvinsförbrukningen i medeltal för månad under de första nio månaderna 1916 var ungefär 2,800,000 liter, är den efter den 1 juni 1917 begränsad till ungefär 700,000 liter. Ur ekonomisk synpunkt torde detta hava varit av synnerlig betydelse för den mindre bemedlade klassen. Verkningarna av restriktionerna framgå emellertid särskilt av den betydande nedgången i antalet fylleriförseelser, för vilka en kort redogörelse längre fram skall lämnas.

De ur nykterhetssynpunkt gynnsamma resultaten av restriktionerna i fråga om brännvinsförsäljningen skulle emellertid otvivelaktigt hava motverkats av ökad vin- och ölförsäljning, därest icke denna försäljning på grund av varuknapphet blivit väsentligt inskränkt. Restriktionskungörelsen innehåller visserligen vissa föreskrifter avseende att begränsa försäljningen av vin och öl, men dessa föreskrifter torde icke på långt när hava samma genomgripande betydelse som restriktionerna i fråga om brännvinshandeln. Att vin- och ölrestriktionerna blivit mindre verksamma sammanhänger därmed, att gällande vin- och ölförsäljningslagstiftning icke möjliggör en systematisk utformning och enhetlig tillämpning av restriktioner. Givetvis inträder andra förhållanden från och med år 1919, då försäljningen av spritdrycker, vin och öl kommer att huvudsakligen utövas av härför särskilt inrättade bolag.

Såsom nyss antytts, hava de minskade sociala olägenheterna av vin- och ölförsäljningen sin väsentliga orsak i knappheten, för att icke säga bristen, på vin och öl. Importen av vin har blivit genom rådande sjöfartssvårigheter väsentligt inskränkt och i fråga om vissa slag av viner, särskilt de starkare vinerna (portvin, sherry och madeira), råder numera en fullständig brist. Vad ölet beträffar, har på grund av korn- och maltbristen ölets extrakthalt och därmed också dess alkoholhalt måst gång efter annan nedsättas. Genom överenskommelse med svenska bryggareföreningen den 20 mars 1917 bestämdes, att maltdrycker med större stamvörtstyrka än 9.5 procent (motsvarande högst 3.6 volymprocent alkohol) icke skulle få tillverkas. Genom ny överenskommelse den 14 juli 1917 nedsattes högsta tillåtna stamvörtstyrkan till 7 procent (motsvarande högst 2.6 procent alkohol). Ehuru ny överenskommelse icke träffats, torde stamvörtstyrkan numera av bryggerierna själva på

grund av maltbristen hava nedsatts till 4 procent. Det s. k. öl, som numera försäljes, är sålunda i själva verket närmast att jämföras med det lagrade svagdrickat.

Särskilt har omläggningen av öltillverkningen visat sig hava mycket stor betydelse ur nykterhetssynpunkt. Detta torde bäst framgå av de uppgifter, som föreligga dels beträffande 1917 års båda första kvartal i den av socialstyrelsen publicerade statistiken rörande fylleriförseelserna och deras orsaker (Sociala meddelanden 1917, häft. 6 och 9), dels beträffande fylleriförseelserna i Stockholm och Göteborg.

Fylleriförseelserna voro 6,310 under första kvartalet av 1917, då inköpskvantiteten av brännvin var högst två liter i månaden och öl försåldes av ungefär samma extrakthalt som förut. Under andra kvartalet, då brännvinsförbud rådde under en månad och brännvinsförsäljningen under kvartalets tredje månad väsentligen inskränktes, voro fylleriförseelserna 4,140, vilket betecknar en minskning i fyllerifrekvensen med 25.3 procent, något som är så mycket mer anmärkningsvärt, som under normala förhållanden andra kvartalet i regel plägar utvisa en stegring i antalet fylleriförseelser. Av särskilt intresse är att iakttaga fylleriförseelserna med hänsyn till olika slag av berusningsmedel. I nedanstående tabell sammanfattas de erhållna resultaten under första och andra kvartalet år 1917.

Antalet fall i procent, där huvudsakliga berusningsmedlet utgjorts av	Första kvartalet.	Andra kvartalet.
spritdrycker	17.6	10.6
vin	2.5	4.5
öl	19.0	21.4
spritdrycker och vin	1.2	1.5
spritdrycker och öl	38.3	26.8
spritdrycker, vin och öl	5.2	5.7
vin och öl	9.7	16.3
denaturerad sprit	5.1	7.8
tekniska preparat	1.4	5.4

Såsom härav framgår, utgöra spritdrycker endast orsaken till 10 procent av fylleriförseelserna. Av större betydelse än vare sig spritdrycker och vin är ölet. En dryg femtedel av andra kvartalets fylleriförseelser äro att tillskriva förtäring av endast öl. I Stockholm uppgick ölets andel till icke mindre än 38 procent och i Göteborg till 34.5 procent. Dessa siffror kunna synas ogynnsamma i avseende på verkan av nedsättningen av ölets extrakthalt, men fasthållas bör, att

denna verkan icke gjorde sig för märkbar förrän under tredje och fjärde kvartalet. Under dessa kvartal är nedgången i fylleriförseelserna synnerligen anmärkningsvärd och torde finna sin förklaring däruti, att det under dessa kvartal tillhandahållna ölet alltmera närmat sig svagdricksgränsen. För Stockholm och Göteborg voro fylleriförseelserna för varje månad 1913, (1912), 1916 och 1917 följande

M å n a d	S t o c k h o l m			G ö t e b o r g		
	1913	1916	1917	1912	1916	1917
januari.....	1,108	741	484	591	571	364
februari	1,116	725	404	723	662	440
mars	1,327	719	497	917	676	458
april.....	1,699	967	364	814	800	333
maj	1,522	817	272	975	690	149
juni	1,304	824	248	826	681	293
juli	1,333	848	278	684	693	277
augusti	1,689	933	297	1,000	699	251
september	1,906	884	210	986	715	244
oktober	1,946	897	164	908	656	272
november	1,437	782	208	853	627	148
december.....	1,309	740	?	826	612	96
Summa	17,696	9,877	3,426	10,103	8,082	3,325

Fylleriförseelserna i Stockholm och Göteborg äro sålunda år 1917 mindre än hälften av antalet dylika förseelser år 1916. Nedgången under årets förra hälft är otvivelaktigt att tillskriva de väsentligt skärpta inskränkningarna i fråga om brännvinsförsäljningen och den ytterligare nedgången under årets senare hälft dels denna orsak dels ock framför allt minskningen av ölets extrakthalt. Enligt statistiken över fylleriförseelsernas orsaker i Göteborg nedgick antalet fylleriförseelser, där den anhängne sist intagit förtäring å ölvärdshus, konstant under senare halvåret och utgjorde i december månad 32 mot 123 i juli månad.

Inför de gynnsamma resultaten av försäljnings- och tillverkningsrestriktionerna synes det böra upptagas till övervägande, huruvida icke dessa restriktioner böra erhålla en förlängd giltighetstid. Därest de

bibehölles även sedan mera normala tider inträtt, skulle otvivelaktigt den genom rusdrycksförsäljningsförordningen åsyftade nykterhetseffekten väsentligen stegras.

Jämväl ur en annan synpunkt torde ett förlängande av giltighetstiden för restriktionerna vara av betydelse. Den utredning angående genomförande av allmänt rusdrycksförbud, som enligt beslut av Kungl. Maj:t för närvarande pågår, torde nämligen snart förväntas föreligga till statsmakternas prövning, och det synes då vara av särskild betydelse att vad som redan uppnåtts i fråga om inskränkningen uti rusdryckshandeln bibehålles, intill dess statsmakterna hunnit pröva frågan om genomförande av allmänt rusdrycksförbud. De svårigheter, som äro förknippade med ett dylikt allmänt förbud, ligga bland annat på det ekonomiska området. Enär genom de nu gällande restriktionerna rusdrycksförsäljarnas ekonomiska beroende av försäljningen blivit väsentligt mindre och jämväl statens inkomster av rusdryckshanteringen minskats, torde ett bibehållande av restriktionerna och därmed av försäljningen i dess nuvarande omfattning komma att jämna vägen för ett förbud, därest statsmakterna besluta detsamma. Jämväl i ett annat avseende blir denna väg jämnad, i det att steget från nuvarande starkt minskade förbrukning till ett förbud blir lättare att taga för det stora flertalet människor, som under kristiden fått vänja sig vid att väsentligt inskränka eller helt upphöra med rusdrycksförbrukningen.

Det synes därför föreligga starka skäl ur olika synpunkter för bibehållande även efter kristiden av de inskränkningar i avseende å rusdryckshanteringen, som Kungl. Maj:t genomfört.

Dessa inskränkningar hava åvägabragts dels genom förbud mot tillverkning av brännvin annat än i samband med jästberedning och av avfallslut vid sulfitcellulosafabriker samt genom förbud mot tillverkning av maltdrycker med större extrakthalt än 7 procent, dels genom restriktioner i avseende å brännvinsförsäljningen och ett i samband härmed genomfört ransoneringssystem.

Bibehållandet av förbudet mot tillverkning av brännvin synes vara påkallat icke allenast ur de synpunkter, åt vilka här ovan givits uttryck, utan också med hänsyn därtill, att sannolikt en ansenlig tid kommer att förflyta, innan den inom hela världen rådande födoämnesbristen blir avlägsnad. Så länge brist på födoämnen råder, synes tillverkning av brännvin av varor, som omedelbart eller medelbart kunna komma folknäringen till godo, under inga omständigheter böra tillåtas.

Vad därefter beträffar förbudet mot tillverkning av maltdrycker av högre extrakthalt än 7 procent, synes jämväl ett bibehållande av

detta förbud vara ur olika synpunkter väl befogat. För detta förbud talar icke blott de skäl, som nyss anförts för bibehållande av ett brännvinstillverkningsförbud, nämligen den rådande födoämnesbristen, utan också den omständigheten, att förbrukningen av de skattepliktiga maltdryckerna, såsom ovan visats, utgör en allvarlig fara för folknykterheten. Då allmänheten numera vant sig vid konsumtionen av de svagare maltdryckerna och bryggerierna allmänt inriktat sig på tillverkning av dessa drycker, synes icke anledning föreligga att medgiva återinförande av tillverkning av dessa starkare drycker. Då numera på grund av maltbristen drycker icke tillverkas med högre extrakthalt än 4 procent och då några skäl icke synas kunna anföras för att införa en ny extraktgräns på 7 procent, då den nuvarande svagdricksgränsen är 6 procent, torde det böra föreskrivas, att tillverkning av maltdrycker med högre extrakthalt än 6 procent förbjudes.

Försäljningen av spritdrycker utöver vad som är stadgat i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker torde böra för framtiden regleras på sätt, som är bestämt i kungörelsen den 22 september 1917 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin m. m. Den för försäljningen av brännvin fastställda ransoneringsplanen torde jämväl framdeles böra upprätthållas, så att för år kommer att försäljas *högst* den myckenhet brännvin, som nu får försäljas, fördelad inom olika slag av försäljningsrörelse (utminutering och utskänkning) enligt nu gällande proportioner.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen för sin del måtte antaga följande

Förslag

till

förordning angående inskränkningar i fråga om tillverkning och försäljning av rusdrycker.

Häriigenom förordnas som följer:

1 §.

Tillverkning av brännvin, annat än i sammanhang med pressjästberedning eller vid bränneri, där brännvinet framställes av avfallslut från sulfitcellulosatillverkning, vare förbjuden.

2 §.

Tillverkning av maltdrycker, som innehålla mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol och äro inbryggda med en stamvört, vilkens extrakthalt överstiger sex procent, vare förbjuden.

3 §.

1. Spritdrycker må icke utminuterat till någon i större myckenhet än två liter i kalenderkvartalet. Härvid skall en liter sprit med en alkoholstyrka av sextio volymprocent eller däröver räknas som två liter spritdrycker av annat slag, varjämte en liter punsch må kunna räknas som två tredjedels liter spritdrycker av annat slag.

2. Spritdrycker må icke utminuterat till den, som icke fyllt 25 år; ej heller må rusdrycker utminuterat eller utskänkas till den, som veterligen åtnjuter understöd av allmänna medel eller brister i fullgörande av honom åliggande försörjningsplikt.

4 §.

Spritdrycker må utskänkas allenast åt gäst, som å utskänkningsstället intager eller omedelbart förut därstädes intagit verklig måltid, bestående av lagad mat till ett pris, då det gäller utskänkning av egentligt brännvin, av minst 75 öre och, då det gäller utskänkning av annat slag av spritdrycker, av minst en krona 50 öre.

Åt en och samma gäst må ej utskänkas mera än femton centiliter spritdrycker, därav högst fem centiliter egentligt brännvin; dock må åt gäst utskänkas högst en sjättedels liter punsch, vilken myckenhet skall anses motsvara sju och en halv centiliter spritdrycker av annat slag, när sådant vid samma besök förtäres.

5 §.

Spritdrycker må icke utminuterat och utskänkas till större myckenhet än sammanlagt 700,000 liter i månaden.

Det åligger kontrollstyrelsen att på olika, därtill berättigade försäljare fördela ifrågavarande myckenhet i förhållande till föregående förbrukning och de övriga omständigheter, till vilka hänsyn bör tagas för att åstadkomma en rättvis fördelning.

6 §.

1. Den, som överträder i 1 eller 2 § stadgat förbud, straffes såsom vore förbrytelsen begången mot vad i dylikt avseende är stadgat

i förordningen angående tillverkning av brännvin respektive förordningen angående tillverkning och beskattning av maldrycker.

2. Den, som överträder föreskrifterna i 3 eller 4 §, straffes på sätt är stadgat i 79 § av förordningen angående försäljning av rusdrycker.

3. I fråga om upprepad förbrytelse och husbondes ansvarighet för förbrytelse, som begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, samt om förvandling och fördelning av böter, om rätt att anställa åtal, om övervakande av förordningens efterlevnad och om domstol, där överträdelser av densamma skola åtalas, lände i tillämpliga delar till efterrättelse vad i förordningen angående försäljning av rusdrycker är stadgat.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1919 och gäller intill den 1 januari 1921. De bestämmelser i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, som strida mot vad i denna förordning är stadgat, skola under denna förordnings giltighetstid träda ur kraft.

Stockholm den 25 januari 1918.

S. H. Kvarnzelius.